

Dr. Cengiz AKYILDIZ
Prof. Dr. İsmail EKMEKÇİ

GÖÇ, TÜRKİYE'DE 2019-2022
YILLARI ARASI
GEÇİCİ SİĞİNMACI İŞÇİLERİN
İSG FAKTÖRLERİNİN
İNCELENMESİ ÇALIŞMASI

Dr. Cengiz AKYILDIZ
Prof. Dr. İsmail EKMEKÇİ

GÖÇ, TÜRKİYE'DE 2019-2022
YILLARI ARASI
GEÇİCİ SİĞİNMACI İŞÇİLERİN
İSG FAKTÖRLERİNİN
İNCELENMESİ ÇALIŞMASI

ADALET YAYINEVİ
Ankara - 2023

ADALET BASIM YAYIM DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Göç, Türkiye’de 2019-2022 Yılları Arası Geçici Sığınmacı İşçilerin İSG Faktörlerinin İncelenmesi Çalışması

Cengiz Akyıldız - İsmail Ekmekçi

Hukuk Yayınları Dizisi – 3518

Birinci Baskı : Ağustos, 2023

ISBN : 978 – 605 – 264 – 401 – 0

ADALET YAYINEVİ

Merkez

Strazburg Caddesi No: 10/B Sıhhiye-Ankara
Tel : (0312) 231 17 00
Fax : (0312) 231 17 10

İstanbul Şube


Mustafa Kemal Caddesi No: 60/C
(Anadolu Adliyesi Karşısı) Kartal-İstanbul
Tel : (0216) 305 72 81

Dağıtım


Strazburg Caddesi No: 17/B Sıhhiye-Ankara

Bursa Şube

Bursa Adliye Sarayı Zemin Kat Bursa

 : adalet.com.tr – adaletyayinevi.com

 : facebook.com/adaletyayinevi

 : adalety@adaletyayinevi.com

 : twitter.com/adaletyayinevi

Sayfa Tasarımı:

Nilüfer Aydın

Kapak Tasarımı:

Yasin Özbudak

Baskı:

Repro Bir Matbaacılık Kağ. Rekl. Tasarım Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514 Cad. No: 23-25 Yenimahalle-Ankara
Sertifika No: 47381

ÖNSÖZ

Bu kitap 2021 kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir. Güncellenmesi gereken veriler 2022 yılına göre düzenlenmiştir.

Özellikle 2011’de Suriye’de başlayan iç savaş yüzünden Türkiye’ye doğru düzensiz göçün artmasıyla birlikte işgücü piyasasında göçmenlerin iki temel biçim aldığı fark edilmiştir. Bazı göçmenler, evde bakım hizmetlerinde ve yerel işgücü arzının sınırlı olduğu turizm sektöründe (oteller, turistik tesisler) çalışmaktadır. İkinci grup ise, emek-yoğun ve düşük vasıflı işler olarak tanımlanabilecek işlerde işgücü piyasasına girmiştir. Başlıca örnekler, tarım, inşaat, metal ve tekstil sektörlerinde çalışan göçmenlerdir.

Türkiye’de düzenli ve düzensiz göçmen işçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği faktörlerinin incelendiği ciddi bir çalışma yapılmamıştır, bu tez çalışmasındaki amacımız, bunu gerçekleştirmektir. Özellikle düzensiz göçmen işçiler olmak üzere Türkiye’de göçmen işçilere uygulanan politikalar ve düzenlemeler; ciddi olarak ele alınmamakta, genellikle polisyeye olaylar olarak algılanmaktadır. Bu çerçevede ele alınabilecek önemli konu, uluslararası işgücü göçü, savaştan kaçan ve özellikle Türkiye’de bulunan yaklaşık 3,5 milyonluk Suriye vatandaşının getirdiği kökten değişimdir. Bu değişimin en temel göstergesi, göç eden Suriyelilerin sayısının kısa sürede çok artması ve Geçici Koruma Yönetmeliğinin sunduğu temel haklara erişimlerinin sağlanması ve bundan yararlanmalarıdır.

2016 yılında yayınlanan Yabancılar için Çalışma İzni Hakkında Yönetmelik ile, dar bir uygulama alanı bulunsa bile, göçmenlere çalışma hakkı tanınmaktadır. Bu yasal ve idari değişikliklerin yanı sıra, sığınma kamplarının dışında işgücü piyasasında yasadışı olarak yer alan önemli sayıda insan vardır. Bu nedenle, son yıllarda Türkiye’de birçok sektörde sığınmacıların istihdamı artmaktadır.

Sağlık hizmetleri, iş kazaları ve hastalıkların önlenmesinde temel insan hakları bağlamında, göçmen işçiler arasında İSG konusuna daha

fazla odaklanması gerekmektedir. Mevcut sorunları geçici süreli epidemiyolojik bir bozukluk olarak kabul etmek, bu alanda anlayış ve politika gelişimi gerekliliğini görmezden gelmektir. Benzer şekilde, farklı diller, kültürler ve iş örüntüleri olan bir popülasyonu inceleyen epidemiyolojik zorluklar, profesyonellerin gerekli çalışmaları yapmasını engellememelidir. Göçmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği sorunlarının yerel işçilerinkinden çok daha fazla olduğu açıktır. Bu eşitsizliklerin doğasını ve nedenlerini anlamak ve bunları azaltmak için uygun politikalar ve halk sağlığı müdahaleleri geliştirmeye gayret edilmelidir.

Bu çalışma ile yasal ve yasadışı çalışan göçmen işçilerin İSG faktörlerinin incelenmesi, sorunların tespit edilmesi ve çözüm için öneriler sunulması hedeflenmektedir. Literatür taramalarıyla Türkiye ve dünyadan örnekler verilmiş, sadece yasalar ve yönetmelikler yorumlanmamış, bu çalışmalar saha çalışmaları ile paydaşlar ile doğrudan iletişime geçilerek desteklenmiştir. İstanbul Ticaret Odası'nın sponsorluğunda, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İSG Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü, Üniversitelerin Göçmen İşçilerle İlgili Çalışma Yapan Birimleri, Sendikalar, Göçmen Sivil Toplum Kuruluşları, Kızılay, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Suriyeli Akademisyenler, Göçmen İşçiler ve İSG Uzmanlarının katılımıyla "Göçmen ve Mülteci İşçilerin İş sağlığı ve Güvenliği Faktörlerinin İncelenmesi, Çözüm Önerileri Sunulması" konulu Arama Konferansı gerçekleştirilmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis'te göçmen ve mülteci işçilerin İSG faktörleri incelediğimiz 400 kişilik anket çalışması yürütülmüştür. Anket yapılan illerdeki işverenlerle birebir yüz yüze 10 adet derinlemesine görüşme yapılmıştır. Göçmen ve mülteci işçilerin çalıştığı 147 işyerindeki İSG uzmanlarıyla anket çalışması yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistik çalışmalarının yanında çok kriterli karar verme metodolojilerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ve Güçlülüğe Göre Öncelik Sıralaması Organizasyon Yöntemi (PROMETHEE) ile, Pareto Analizleri kullanılarak çalışmaların bilimsel doğrulukları kanıtlanmıştır.

Türkiye'de göçmen ve mülteci işçilerin işgücü piyasasındaki durumu ve İSG faktörlerinin incelenmesi konusunda akademik anlamda çok fazla çalışma söz konusu değildir. Mümkün olduğu kadar çok en yeni ulusal ve uluslararası veriler derlenmiş, sorunların çözümüne ışık

tutması amacıyla paydaşların ve akademisyenlerin kullanımına sunulmuştur.

Özellikle göçmen işçilerin ana kütle alınarak, görüşmelerin yürütüldüğü, bir yandan uzmanların göçmen işçi problemine bakışlarının geniş tabanlı değerlendirildiği kapsamlı bir saha çalışmasının eksikliği dikkat çekmektedir. Bu çalışma ile, göçmen işçi problemine devlet, işveren, İSG uzmanları ve göçmen işçilerin kendi bakışlarıyla yaklaşılacak ve literatüre bu yönde katkı sağlanacaktır. Bu çalışmadan Devlet organları, akademisyenler, göçmen sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve meslek kuruluşları yararlanabilirler.

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmalarım ve kitap yazım sürecinde beni sabır ve anlayışla destekleyen eşime ve oğullarıma; Eğitim ve tez yazımı aşamalarında bizlerle hoca-öğrenci ilişkilerinin üzerinde iyilik, hoşgörü ve sabırla ilgilenen tez danışmanım Prof. Dr. Sayın İsmail EKMEKÇİ hocama; Ofisinde sıkılmadan, sıkıldığında bizlere belli etmeden, sabırla dertlerimizi dinleyen, her zaman bizi desteklediğini bildiğimiz Fen Bilimleri Enstitüsü müdürümüz Prof. Dr. Sayın Necip ŞİMŞEK hocama; Anabilim Dalı Başkanı'muz Doç. Dr. Sayın Berk AYVAZ hocama; Tez izleme çalışmalarımda uyarı ve destekleriyle yanımda olan, başım sıkıştığında destek veren ve Marmara Üniversitesi hocalarından yardım almamı sağlayan Prof. Dr. Sayın Özalp VAYVAY hocama; Makale yazımı ve metodolojilerin kullanımı konularında bilgilerini cömertçe aktaran, nev-î şahsına münhasır hocam Prof. Dr. Sayın Hüseyin BAŞLIGİL hocama; Başım sıkıştığında ofisinin kapısını çaldığım Prof. Dr. Sayın Selim ZAIM hocama; Arama konferansı çalışmamızın gerçekleştirilmesinde bizimle beraber koşturan Doç. Dr. Sayın Sabri ÖZ hocama; İstatistik çalışmalarımda amatör bir ruh yapısıyla profesyonelce çalışan Denge Araştırma Proje Yöneticisi Sn. Ayhan ADIGÜZEL Beye; Arama Konferansımıza katılan ve bilgilerini bizimle paylaşan Suriyeli akademisyenler, Dr. Said SABBAGH, Prof. Dr. Abdulkerim EL KHATİ, Prof. Dr. Ossama AL HAMAWİ, Dr. Taha El GAZİ, Dr. Suhail DROUBİC, Dr. Abdulaziz AL KHALED, Dr. Abdul Rahman ABDULHADİ, Dr. Muhammed Turas SABAH, Arş. Gör. Hanna SABBAGH; Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD -ASAM), Eda Kırlangıç DİKMEN; Uluslararası Mülteci Hakları Derneği (UMHD), Av. İbrahim Ergin; Mülteciler Derneği, Mert OKCEBE; Mülteciler ve Dayanışma - Yurttaşlık Derneği (hYd), Tuba DOKUR; Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Tefvik GÜNEŞ; Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), Doç. Dr. Murat ÇEMBERCİ; Marmara Üniversitesi (MÜ), Prof. Dr. Vail Karakale, Doç. Dr. Yasemin Çakırer ÖZSERVET; İstanbul Barosu, Av. Tuğçe Duygu KÖKSAL; Üsküdar Üniversitesi, Dr. Rüştü

UÇAN; Medipol Üniversitesi, Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK; Kızılay, Mehmet Oğuzhan BOSTANCI; T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İSG genel müdürlüğü, Zekiye KARAKAYA, Mehmet Bilek İNCE; T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi İstanbul İl Müdürlüğü, Salih ÖZTÜRK; İstanbul Ticaret Üniversitesi, Öğr. Gör. Tarık CEVİZCİ, Öğr. Gör. Nazlıcan DİNDARİK, Arş. Gör. İlkim YÜKSEL, Arş. Gör. Tahsin Talha DAVUTOĞLU, Arş. Gör. Talha TUNCER; Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Adnan UYAR; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye Bürosu, Burcu Akça HACIOSMANOĞLU; T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Aylin ÇETİN; Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Arş. Görevlisi Didem İŞÇİ; Ankara Barosu, Av. Sadık Onur GELBAL; Gaziantep Üniversitesi, Arş. Gör. İbrahim ÖZHAZAR; Gaziantep Barosu, Av. Mehmet Serkan ERGÜN, Av. Serdar ÖZGÜNEY; İzmir Barosu, Av. Özlem BALIM; Mülteci-DER, İrem GEÇMEZ, Nursen ASLAN; İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışanları Sendikası Başkanı İrfan SAYAR, Aysun GÜLSEVGİ, Başar KOYUNCU; Ahi Evran Üniversitesi, Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK; Harran Üniversitesi, Doç. Dr. Mahmut KAYA; Sakarya Üniversitesi Diaspora Araştırmaları Merkezi Müdürü, Prof. Dr. Bünyamin BEZCİ, Dr. Soner TAUSCHER, Dr. Zehra HOPYAR; Kilis Barosu, Av. Hatice SAVRANLI; İSG Uzmanları, Şebnem TONKA, Neslihan SAZAK, Yusuf SELVİ, Ali Bahadır KÜÇÜKASLAN; Enstitü müdür yardımcımız Dr. Sayın Muhammet CEYLAN hocama; Öğrenciliğimiz boyunca bizlere yardımcı olan sevgili kardeşim Göksel KIBIŞ'a;

Ve özellikle, Arama Konferansımızı finanse eden, tesislerini bizlere açan İstanbul Ticaret Odasına teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	4
TEŞEKKÜR	9
İÇİNDEKİLER.....	11
KISALTMALAR	15
TERİMLER SÖZLÜĞÜ VE TANIMLAR.....	17

1. BÖLÜM

GİRİŞ

I. NEDENLERİNE GÖRE GÖÇLER.....	21
II. TÜRKİYE'YE DOĞRU GÖÇLER.....	24
III. LİTERATÜR TARAMASI.....	29

2. BÖLÜM:

GÖÇ VE İŞ GÖÇÜNÜN TARİHİ

I. GÖÇÜN TARİHİ.....	51
II. İŞ GÖÇÜNÜN TARİHİ	53
III. TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMEN İŞÇİLER İLE İLGİLİ UYGULAMALAR.....	54

3. BÖLÜM

GÖÇ, GÖÇMEN VE GÖÇMEN İŞÇİ TEORİLERİ

I. SOSYAL VE EKONOMİK GÖÇ TEORİLERİ.....	61
A. Neoklasik Ekonomi Makro Teori.....	63
B. Neoklasik Ekonomi Mikro Teori.....	63
C. Yeni Göç Ekonomisi	63
D. İkili İşgücü Piyasası Teorisi	63
E. Sosyal Sermaye Ve Ağ Teorisi	64

II. İŞGÜCÜ GÖÇÜ TEORİLERİ.....	64
A. Dengeli Büyüme Teorisi.....	64
B. Merkez-Çevre Teorisi.....	64
C. Sosyal Sistemler Teorisi.....	65
III. İŞYERLERİNDE PSİKOLOJİK SAĞLIK TEORİLERİ	65
A. Sosyo-Ekolojik Teori (SET).....	65
B. Göçmen İşçi Sağlığının Sosyo Ekolojik Modeli	66
C. Öz Belirleme Teorisi (ÖBT).....	66
D. Biyopsikososyal Teori (BPT).....	67
E. Sağlık İnanç Modeli (SİM)	67

4. BÖLÜM

ULUSLARARASI GÖÇ KURULUŞLARI ve GÖÇMEN İŞÇİLERLE İLGİLİ HUKUKSAL DÜZENLEMELER

I. ULUSLARARASI GÖÇ KURULUŞLARI.....	69
A. Birleşmiş Milletler (UN).	69
B. Uluslararası Çalışma Örgütü (I.L.O.).....	71
C. Avrupa Birliği Avrupa İş Güvenliği ve Sağlığı Ajansı.	73

5. BÖLÜM:

MUHTELİF ÜLKELERDE GÖÇMEN İŞÇİ İSG UYGULAMALARI

I. AVRUPA ÜLKELERİNDE GÖÇMEN İŞÇİ UYGULAMALARI.	75
A. Belçika	75
B. Finlandiya	76
C. Fransa	76
D. Hollanda	77
E. İspanya	77
F. Birleşik Krallık	78
II. ASYA VE PASİFİK ÜLKELERİNDEKİ UYGULAMALAR.	79
A. Avustralya.....	79
B. Güney Kore.....	80
C. Malezya	81
D. Singapur.....	81

6. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ VE GÖÇÜN TARİHİ	83
---	----

7. BÖLÜM:**TÜRKİYEDE GÖÇMENLER VE GÖÇMEN İŞÇİLER**

I. TÜRKİYE'NİN İŞÇİ GÖÇÜYLE İLGİLİ HUKUKSAL VE NORMATİF ÇERÇEVESİ.....	85
A. Türk Mevzuatında Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği ve Hukuk Düzenlemeleri. .	85
1. SBÇalışma izni alarak çalışan göçmen işçiler açısından	86
2. Kaçak olarak çalışan göçmen işçiler açısından.....	86
II. SURİYELİ GÖÇMENLER VE İSTİHDAM KRİZİ	87
A. Yoğun İş Gücü Olarak Suriyeliler.....	88
B. Suriyeli İşçilerin Yaşadığı Sorunlar.	89
III. İSTANBUL ÖZELİNDE GÖÇMEN İŞÇİLERİN DURUMU	89

8. BÖLÜM:**TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMEN İŞÇİLERİN İSG PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÇALIŞMASINDA KULLANILAN METODOLOJİ**

I. ARAŞTIRMA ZAMAN ARALIĞI VE METODOLOJİNİN SEÇİMİ.	103
II. VARSAYIMLAR – KISITLILIKLAR.	104
III. ARAMA KONFERANSI	105
IV. ANKET ARAŞTIRMASI VE VERİ ANALİZİ YÖNTEMLERİ.	106
V. YARI YAPILANDIRILMIŞ YÜZ YÜZE GÖRÜŞME VE VERİ ANALİZİ YÖNTEMİ.....	108
VI. ANALİTİK HİYERARŞİ PROSESİ (AHP) YÖNTEMİ.	109
VII. PROMETHEE YÖNTEM VE ADIMLARI.....	110
VIII. PARETO ANALİZİ.....	111

9. BÖLÜM:**BULGULAR**

I. GÖÇMEN İŞÇİLERİN İSG SORUNLARI İÇİN ARAMA KONFERANSI.....	113
II. GÖÇMEN İŞÇİLERİN İSG SORUNLARI İÇİN AHP ÇALIŞMASI YAPILMASI VE ARAMA KONFERANSI VERİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.	122
III. PROMETHEE ÇALIŞMASI VE AHP, ARAMA KONFERANSI ÇALIŞMALARININ KARŞILAŞTIRMASI.....	135

IV. GÖÇMEN İŞÇİLER İSG ARAŞTIRMASI.	137
V. İSG UZMANLARI ARAŞTIRMASI.	166
VI. İŞVERENLERİN GÖÇMEN İŞÇİLERİN İSG HAKKINDA YAKLAŞIMLARI.....	176
A. Lokanta İşverenleri ile Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler.	177
B. Tekstil işverenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler.....	181
C. Lokanta işverenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme analizleri	184
D. Tekstil işverenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme analizleri.....	187
VII. TÜRKİYE’DEKİ GÖÇMENLERİN İSG SORUNLARI VE ÖNEM SIRALAMASI: PARETO ANALİZİ.....	191

10. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.	197
KAYNAKLAR.....	209
EKLER.....	225
EK A: ARAMA KONFERANSI KATILIMCILAR LİSTESİ.....	225
EK B: GÖÇMEN İŞÇİLER ANKET SORULARI.	228

KISALTMALAR

AB	Avrupa birliği
AHP	Analitik Hiyerarşı Süreci
ARBO	Commissie Arbeidsomstandigheden (Hollanda'da İSG alanında çalışan kuruluşlar platformu)
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BPT	Biyopsikososyal Teori
CI	Tutarlılık Göstergesi
CJEU	Avrupa Birliği Adalet Divanı
CR	Tutarlılık Oranı
ÇKKV	Çok Kriterli Karar Verme
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EESC	Avrupa Ekonomi ve Sosyal Komitesi
Ei	Temel Deđer
EU	European Union
FMMD	Foreign Manpower Management Division
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights
FWO	Fair Work Ombudsman
FWO	Fair Work Ombudsman
ILO	International Labour Organization
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İMES	İstanbul Metal Eşya Sanayi Sitesi.
İSG	İş Sağliğı ve Güvenliği
KKD	Kişisel Koruyucu Donanım
KOSHA	Kore Mesleki Güvenlik ve Sağliđ Kurumu
M.Ö.	Milattan Önce
O.R.C.A.	Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

OSGB	Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi
ÖBT	Öz Belirleme Teorisi
PROMETHEE	Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations
RI	Rassallık İndeksi
SEM	Structural Equation Modeling
SET	Sosyo-Ekolojik Teori
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SİM	Sağlık İnanç Modeli
SNTUC	Singapur Ulusal Ticaret Birliği Kongresi'ne
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UN	United Nations
UNHCR	BM Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	BM Çocuklara Yardım Fonu
UNWOMEN	BM Kadın Birimi
λ_{max}	Max Öz Değeri

TERİMLER SÖZLÜĞÜ VE TANIMLAR

Göç (migration): Uluslararası hukukta evrensel ve resmi bir tanımı olmayan, çeşitli nedenlerle olağan ikamet yerinden uzaklaşmayı, bir ülke içinde veya uluslararası sınırların ötesine geçici veya kalıcı olarak seyahat etmeyi ifade eden bir şemsiye terim (IOM).

Düzensiz göç (irregular migration): Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen göçlerdir. Düzensiz göç konusunda yasal veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak, ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir (IOM).

Göçmen: Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı yoktur. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar (IOM).

Düzensiz göçmen (irregular migrant): Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi. Bu terim, diğerlerinin yanı sıra, bir transit veya ev sahibi ülkeye meşru yollarla giriş yapan, ancak izin verilen kalış süresini aşan veya akabinde yetki veril-

meden çalışmaya başlayan kişileri içermektedir (aynı zamanda gizli/kayıt dışı göçmen ya da düzensiz bir durumda olan göçmen olarak anılmaktadır). Cezai bir anlam taşımaması ve göçmenlerin insanlığını göz ardı etmesi bakımından 'yasadışı' ifadesinden ziyade 'düzensiz' ifadesi kullanılmaktadır (IOM).

Göçmen işçi (migrant worker): Vatandaşı olmadığı bir Devlette ücretli bir faaliyetle iştigal edecek olan, iştigal etmekte veya iştigal etmiş olan kişi (IOM).

Kayıtlı göçmen işçi (documented migrant worker): İlgili Devletin hukuku ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca çalıştığı ülkeye girme, orada kalma ve ücretli faaliyetlerde bulunma izni olan göçmen işçi ya da aile üyeleri (IOM).

Belgesiz göçmen işçi (undocumented migrant worker): Çalışıyor olduğu devlete girme, bu devlette kalma izni olmayan veya mültecilik, sığınmacılık, uluslararası koruma nedenleriyle bulunduğu ülkede ücretli bir faaliyetle iştigal etme izni olmayan göçmen işçi (IOM).

Göç bölgesi (immigration zone): Devletlerin göç kanunlarının geçerli olduğu açık deniz alanları ve kara ülkesi (migration zone olarak da anılmaktadır) (IOM).

Sığınma (asylum): Bir Devletin geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türü. Vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruma sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten korkan kişiye verilir (IOM).

Sığınmacı (asylum seeker): Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler. Statüleri resmi olarak tanınmamış da olsa, sığınmacılar menşei ülkelerindeki sorunlar ortadan kalkmadan zorla geri gönderilemezler ve haklarının korunması gerekir (IOM).

Geçici koruma (temporary protection): Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın Devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme (IOM).

Uluslararası koruma (international protection): Uluslararası toplum tarafından, kendi ülkeleri dışında bulunan ve geri gönderilmeleri nedeniyle ülkelerine geri dönemeyen ve ülkelerinin geri göndermeme ilkesini ihlal edeceği ve ülkelerinin onları koruyamadığı veya korumak istemediği kişi veya gruplara tanınan koruma (IOM).

Mülteci (refugee): Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi (IOM).

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir. Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak “Coğrafi Kısıtlama” ile kabul etmiştir. Buna göre şartlı mülteci; Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir. (İçişleri Bakanlığı göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022)

Zorunlu mülteci (refugee (mandate)): BM MYK’nın tüzüğündeki kriterlere uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmamasına bakılmaksızın, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi (IOM).